

КОРОЄД С. О.,

доктор юридичних наук, доцент
кафедри цивільного, господарського
та кримінального права
(Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»)

УДК 346.91

МЕТА ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ОСНОВНИЙ ВЕКТОР У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОСУДДЯ В ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

У статті розглядається проблема визначення мети та завдань господарського судочинства в аспекті визначення критеріїв, які мають бути спрямовуючим вектором у підвищенні ефективності господарського судочинства. Аналізуються погляди науковців на правову природу поняття ефективності господарського судочинства та визначаються критерії її оцінки.

Ключові слова: правосуддя, господарське судочинство, ефективність, завдання, мета, реформування, діяльнісний підхід.

В статье рассматривается проблема определения целей и задач хозяйственного судопроизводства в аспекте определения критериев, которые должны быть направляющим вектором в повышении эффективности хозяйственного судопроизводства. Анализируются взгляды ученых на правовую природу понятия эффективности хозяйственного судопроизводства и определяются критерии ее оценки.

Ключевые слова: правосудие, хозяйственное судопроизводство, эффективность, задачи, цель, реформирование, деятельностный подход.

In article it is reviewed with the problem of defining the goals and objectives of commercial proceedings in terms of determining the criteria that should be the direction vector to improve the effectiveness of commercial justice. It is analyzed the views of scientists on the legal nature of the concept of effectiveness and commercial justice and it is defined a criteria for its evaluation.

Key words: justice, commercial proceedings, effectiveness, objectives, purpose, reform activity approach.

Вступ. Україна за час своєї незалежності пройшла не один етап реформування системи правосуддя, у тому числі й господарського судочинства. Один із перших етапів був пов'язаний із прийняттям Закону України «Про арбітражний суд» від 4 червня 1991 р. та Арбітражного процесуального кодексу від 6 листопада 1991 р., якими закріплено самостійну систему арбітражних судів в Україні та процесуальні правила їх діяльності, а також схваленням у подальшому Верховною Радою України в 1992 р. Концепції судово-правової реформи в Україні, якою серед основних принципів реформи було визначено створення такого судочинства, яке максимально гарантувало б право на судовий захист, а суди мали б забезпечити захист прав і свобод громадян. Арбітражний суд мав забезпечувати захист прав і законних інтересів учасників господарських відносин, незалежно від форми власності, яку вони представляють. Один із наступних етапів реформування судочинства був пов'язаний зі схваленням Президентом України в 2006 р. Концепції вдосконалення судівництва для утвордження

справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, якою було задекларовано необхідність окремо утворити кримінальні суди, а на основі загальних та господарських судів – цивільні суди. А також поступово наблизити, а потім і взагалі поєднати в одному кодексі норми цивільного і господарського процесів, оскільки між ними немає суттєвих відмінностей, зумовлених специфікою судочинства. У свою чергу, цивільне (у тому числі й господарське) судочинство пропонувалося розглядати як послугу держави щодо вирішення приватноправових спорів сторонам, які самостійно не можуть їх урегулювати.

Результати дослідження. Отже, обидві зазначені концепції завдання судочинства пов'язують із «захистом прав» та «вирішенням (розв'язанням) спорів». Тобто тими завданнями, які мають стояти перед господарськими судами як органами правосуддя та господарським судочинством як процесуальною діяльністю з відправлення правосуддя в господарських справах. При цьому Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) не містить визначення ані завдання законодавства про господарське судочинство, ані мети та завдань самого господарського судочинства, що не дозволяє чітко визначити критерії, яким має відповідати цей вид правосуддя, тобто тих наслідків, які має переслідувати господарське судочинство в правовій державі.

Питання розвитку та вдосконалення господарської (арбітражної) процесуальної форми захисту прав, оптимізації окремих процесуальних інститутів господарського судочинства, підвищення ефективності правосуддя в господарських справах у цілому були предметом розгляду провідних учених, які займалися питаннями господарського процесу, а саме: І.А. Балюка, О.А. Беляєвича, В.І. Бобрика, С.В. Васильєва, С.Ф. Демченка, І.Г. Побірченка, О.П. Подцерковного, Д.М. Притики, В.І. Саранюка, Є.А. Таликіна, О.І. Харитонової та інших. Проте в юридичній літературі зверталася увага переважно на історію становлення й розвитку арбітражного та господарського судочинства, необхідність вдосконалення його окремих процесуальних інститутів та уніфікації процесуальних норм ГПК України з нормами інших процесуальних кодексів, але проблема визначення мети та завдань господарського судочинства не знайшла належного висвітлення, що не дозволяє чітко визначити критерії, які мають бути спрямовуючим вектором під час вирішення проблеми підвищення ефективності господарського судочинства. Саме дослідження цього питання і є метою нашої статті.

Так, у своїй роботі «Теоретичні проблеми ефективності правосуддя в цивільних справах» А.В. Цихоцький зазначає, що «ефективність» як функціонально-цільова категорія є вихідною під час дослідження соціального результату буття того чи іншого явища взагалі та державно-правових реалій зокрема; ефективність відображає ступінь здійснення суспільних очікувань. При цьому ефективність правосуддя в цивільних справах, як вважає вчений, є властивістю правосуддя як виду здійснення судом у встановленій законом процесуальній формі державної діяльності щодо розгляду й вирішення конкретних судових справ з ухваленням у них законних, обґрунтованих і справедливих постанов, забезпечуючи за певних умов досягнення соціально значущих цілей. Ця властивість характеризується відношенням фактично досягнутого правосуддям рівня цілей до нормативно встановленого законом. Разом із цим, на думку вченого, цілі правосуддя в цивільних справах є еталоном оцінки його ефективності [1, с. 143, 152].

Ефективне правосуддя, як вважає І.В. Губенок, це розгляд і вирішення судом віднесених до його компетенції спорів у встановленій процесуальним законом процедурі, з дотриманням процесуальних строків, засновані на правильному встановленні достовірності фактів і точному застосуванні до них закону, які відповідають принципам справедливості, рівності, законності та які забезпечують реальний захист порушених прав і законних інтересів особи, яка звернулася до суду [2, с. 8].

Під ефективністю господарського судочинства, на думку С.Ф. Демченка, доцільно розуміти характеристику його стану, виходячи зі ступеню реалізації цільової функції судочинства – переведення звичного відправлення судочинства в ранг правосуддя (суду по совісті, божій справедливості). Ефективне господарське судочинство – це правосуддя, яке здійснюється в рамках належної судової юрисдикції, згідно зі справедливим законодавством, за ра-

ціональними судовими процедурами, які відправляються в розумні строки, а прийняті судові рішення виконуються у встановлені терміни [3, с. 20].

В.І. Саранюк під ефективністю господарського процесу розуміє його спроможність на підставі верховенства права забезпечити захист порушених або оспорюваних прав осіб, які здійснюють господарську діяльність, а також прав і законних інтересів держави, її органів, органів місцевого самоврядування, інших осіб шляхом справедливого судового розгляду та вирішення господарських справ у встановлений законом строк на засадах законності, справедливості, публічності, гласності, відкритості, змагальності сторін, неупередженості, самостійності та незалежності суду [4, с. 5].

На думку В.Ф. Яковлева, ефективність діяльності арбітражних судів значною мірою визначається оперативністю, швидкістю вирішення справ, а якість правосуддя – кількістю скасованих і змінених судових рішень [5, с. 4–5].

Н.О. Рассахатська вважає, що категорія «ефективність» стосовно порядку здійснення правосуддя в цивільних й арбітражних справах може бути представлена як мінімум у двох аспектах: по-перше, щодо судочинної діяльності – винесення законних й обґрунтованих судових рішень; по-друге, щодо захисту права – ефективність буде досягнута лише за умови надання судовому акту властивості реальної виконуваності [6].

І.В. Губенок зазначає, що основним призначенням суду є здійснення правосуддя, тому робить висновок, що основною метою судової реформи варто вважати підвищення ефективності правосуддя, тобто створення такого правосуддя, яке б максимально могло б захищати та відновлювати порушені права й інтереси як громадян, так і організацій [7, с. 83].

С.Ф. Демченко пропонує вважати господарський процес ефективним, коли забезпечується доступність правосуддя, а рішення господарського суду є правосудними (законними, обґрунтованими, справедливими та такими, що прийняті в розумні строки та реально виконуються) [8, с. 11].

М.С. Шакарян, досліджуючи проблеми доступності й ефективності правосуддя виходить із того, що ефективність правосуддя пов'язана з досягненням мети судового захисту, завдань правосуддя. Для конкретного громадянина чи органу правосуддя є доступним й ефективним, якщо його суб'єктивні права й охоронювані законом інтереси захищені судом, справу розглянуто своєчасно та правильно, тобто ухвалене законне й обґрунтоване, аргументоване та справедливе рішення [9].

На думку М.А. Вікут, правосуддя набуває властивості ефективності за умови, якщо в результаті розгляду конкретної справи суддя ухвалює законне, обґрунтоване та справедливе рішення. Досягнення такої мети забезпечується наявністю процесуальних гарантій, які являють собою закріплені в нормах процесуального права юридичні властивості, покликані створювати на всіх стадіях судочинства сприятливі умови для безперешкодного здійснення наданих особам, які беруть участь у справі, процесуальних прав [10].

Аналіз наведених точок зору науковців свідчить, що в юридичній літературі немає єдності думок щодо змісту та характеристики поняття ефективності господарського судочинства. При цьому не можна повністю погодитись з А.В. Цихоцьким, адже його визначення ефективності як властивості правосуддя фактично розкриває функціональне призначення такої державної функції, як правосуддя, зміст якого й зводиться до розгляду та вирішення справ. А отже, будь-яке правосуддя, яке має своєю властивістю розгляд і вирішення справ, буде вважатися ефективним. Із цього ми робимо висновок, що ефективність не може бути властивістю правосуддя, як зазначає А.В. Цихоцький. Із цих же підстав ми не можемо погодитись із позицією М.А. Вікут, яка ефективність також визначає властивістю правосуддя в справах, адже «властивість» є нічим іншим, як однією з ознак, притаманних відповідному процесу, незалежно від того, чи є такий процес ефективним (результативним).

С.Ф. Демченко розуміє ефективність судочинства як характеристику його стану. Тобто характеристику стану самої процесуальної діяльності як динамічного явища (коли він говорить про переведення звичного відправлення судочинства в ранг правосуддя). Однак таке визначення, на наш погляд, не вказує на зв'язок судової процесуальної діяльності з її

наслідками (матеріально-правовими та процесуальними), про що зазначають інші науковці (М.А. Вікут, М.С. Шакарян, І.В. Губенок), які вважають правосуддя ефективним, коли суб'єктивні права й охоронювані законом інтереси захищені судом, справу розглянуто у встановленій процесуальним законом процедурі своєчасно та правильно, тобто ухвалене законне й обґрунтоване, аргументоване та справедливе рішення, яке забезпечує реальний захист порушених прав і законних інтересів особи, яка звернулася до суду.

Проте й ці ознаки, на наше переконання, повністю не розкривають поняття ефективності господарського судочинства, оскільки вони вказують лише на його матеріально-правові та процесуальні наслідки, залишаючи при цьому саму процесуальну діяльність суду. А тому під час характеристики ефективності господарського судочинства варто також враховувати результативність і дієвість самого процесу як діяльності.

Як відомо, будь-який процес являє собою сукупність послідовних дій, які здійснюються задля досягнення певного результату, а також порядок здійснення якої-небудь діяльності. Така діяльність має свою процесуальну форму та своїм призначенням має реалізацію норм матеріального права. Крім того, будь-яка процесуальна діяльність має своє функціональне призначення, яке розкривається через її завдання та цілі.

У традиційному розумінні поняття «процес», як правило, отожднюється з діяльністю судових органів щодо розгляду та вирішення конкретних кримінальних, цивільних, адміністративних справ. У такому ж розумінні процес зводиться до правоохоронної діяльності, яка складає головний зміст функцій правосуддя. Саме в такому аспекті визначається функціонально-компетенційний зміст судової влади [11, с. 13]. Судовий процес – визначена законом процедура розгляду судом цивільної, кримінальної, господарської або будь-якої іншої справи [12, с. 712]. Крім того, у процесуальній літературі зазначається: «Для того, щоб почати процес, заінтересована особа має пред'явити позов, подати скаргу або заяву» [13, с. 5]. З останнього речення випливає, що процес «починається». На нашу думку, усе це вказує на те, що процес є динамічним явищем, тобто діяльністю (сукупністю дій).

Оскільки поняття «судовий процес» і «судочинство» вчені вживають переважно як синоніми, незалежно від того, який зміст вони вкладають у це поняття, можна зробити висновок, що господарське судочинство теж являє собою врегульовану нормами господарського процесуального права діяльність суду та інших учасників процесу, пов'язану з розглядом і вирішенням по суті справ господарськими судами. Таке розуміння судочинства міститься й у юридичній енциклопедії, згідно з якою воно є видом державної діяльності, пов'язаної з розглядом і вирішенням цивільних, кримінальних та інших судових справ [14, с. 718].

Отже, враховуючи динамічний характер господарського процесу, особливе значення в процесуальних дослідженнях має застосування діяльнісного підходу. Як відомо, діяльність являє собою комплекс взаємодіючих елементів, які разом зі зв'язками утворюють системну якість. Нині прийнято виділяти чотири елементи діяльності: мета, засіб, процес і результат діяльності. Таким чином, процес є тільки частиною діяльності, її складовим елементом. Важливим елементом є мета. Її значення в структурі діяльності є суттєвим. Прийнято вважати, що в рамках діяльнісного підходу мета означає образ майбутнього результату діяльності, на основі чого задається структура цієї діяльності [15, с. 37–65]. Як слушно зауважують окремі науковці, саме мета «задає процесуальність судової діяльності» [16].

У науці процесуального права немає однозначної точки зору щодо мети цивільного й господарського (арбітражного) судочинства. Одні науковці вважають, що мета судочинства зводиться лише до вирішення спору (тобто мета позивача полягає в отриманні судового рішення, ухвалення якого закінчується судочинство), а інші вважають такою метою реальний захист прав (тобто кінцевою метою судочинства є саме реальне відновлення в правах) [17, с. 37–65].

Дореволюційні процесуалісти кінцевою метою діяльності суду (а в окремих випадках й учасників процесу) вважали виконання таких завдань: а) спірний цивільний позов обернути в безспірний (К.Д. Кавелін); б) щоб право не тільки існувало, але й діяло, оскільки шляхом процесу держава сама призводить право до здійснення, вправляючи примус проти

всіх, хто діє всупереч його приписам (Ю.С. Гамбаров); в) вирішення питання про правильність вимог позивача (Є.О. Нефедьев); г) охорону громадського ладу шляхом відгородження цивільних прав окремої особи проти порушень із боку інших осіб (І.Є. Енгельман); д) вирішення спірних відносин матеріального цивільного права між сторонами (Т.М. Яблочков) [18, с. 91, 93–95, 115–116, 275].

Сучасні вчені-процесуалісти пов'язують завдання судової влади під час здійснення правосуддя з процесуальною діяльністю щодо усунення правового конфлікту, встановлення правомірності вимог, визначення виду й обсягу суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктів права [19, с. 249].

Як впливає з положень Конституції України (ст. 127) та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (п. 1 ч. 4 ст. 54), основне право й одночасно обов'язок судді, тобто його соціальна функція, полягає у своєчасному, справедливому та неупередженому розгляді та вирішенні судових справ відповідно до закону, з дотриманням принципів і правил судочинства, тобто правосуддя.

Основний доповідач на Всесвітній конференції Міжнародної асоціації процесуального права (2012 р.) А. Узелач проголосив дві головні мети цивільного судочинства, які в самому широкому сенсі можуть бути визначені так: а) як вирішення індивідуальних спорів системою державних судів; б) як реалізація соціальних цілей, функцій і стратегії. У різних концептуальних роботах ці цілі називаються по-різному. Про першу мету часто говорилося як про мету врегулювати конфлікти (врегулювання спорів, вирішення конфлікту) [20].

Водночас, на нашу думку, не можна залишати без уваги мету, заради якої до суду звертається суб'єкт господарювання – позивач, адже головною метою порушення господарської процесуальної діяльності є захист його порушеного права, тобто реальне відновлення в правах. З огляду на це варто приєднатися до думки І.В. Решетнікової і В.В. Яркова, які вважають, що треба не лише розглядати справу, але й знайти законний шлях вирішення конфлікту, який відповідатиме інтересам сторін [21, с. 27–28].

З наведеного випливає, що мета господарського судочинства повинна зводитися до усунення між сторонами господарських правовідносин правового конфлікту (тобто остаточного вирішення господарсько-правового спору в разі його наявності) та застосування ефективного способу захисту порушеного права, передбаченого господарським законодавством, адекватного спірним матеріальним правовідносинам сторін та конкретним обставинам справи.

Висновки. Таким чином, мета господарського судочинства має подвійний характер: а) процесуальний аспект мети господарського судочинства полягає в «погашенні» спору в процесуальному плані шляхом вирішення (розв'язання) справи; б) матеріальний аспект мети господарського судочинства повинен зводитися до застосування ефективного способу захисту порушеного права, адекватного спірним матеріальним правовідносинам сторін та конкретним обставинам справи, який би остаточно в юридичному плані усунув між сторонами господарсько-правовий конфлікт, тобто «погасив» спір у матеріально-правовому розумінні.

При цьому завдання господарського судочинства має полягати в правильному та своєчасному розгляді й вирішенні господарських справ, оскільки саме ці два чинники – правильність і своєчасність – є тими критеріями процесуальної діяльності, дотримання яких можна об'єктивно оцінити.

З огляду на зроблені висновки нами пропонується закріпити в ГПК України завдання та мету господарського судочинства: «Завданням господарського судочинства є правильний і своєчасний розгляд та вирішення господарськими судами справ – спорів про право та інших правових питань господарської юрисдикції з метою усунення правового конфлікту, зумовленого порушенням господарської процесуальної діяльності та здійснення ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів суб'єктів матеріальних правовідносин».

Отже, лише за умови чіткого визначення та розуміння змісту мети й завдання господарського судочинства, на наше переконання, можна вести мову про початок якісного ре-

формування господарського судочинства, спрямованого на реальний та ефективний захист порушених чи оспорюваних прав й інтересів суб'єктів господарських матеріальних правовідносин, які звертаються в порядку господарського судочинства за судовим захистом, забезпечення фактичної рівності сторін у процесі та покладення на державу відповідальності за якісне правосуддя та реальний судовий захист порушених прав.

Список використаних джерел:

1. Цихоцкий А.В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам : [монография] / А.В. Цихоцкий. – Новосибирск : Наука ; Сибирское предприятие РАН, 1997. – 392 с.
2. Губенок И.В. Эффективность правосудия как гарантия защиты нарушенного права (проблемы теории и практики) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / И.В. Губенок. – Нижний Новгород, 2007. – 211 с.
3. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / С.Ф. Демченко. – К., 2010. – 36 с.
4. Саранюк В.І. Шляхи вдосконалення організації господарського процесу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / В.І. Саранюк. – К., 2011. – 20 с.
5. Яковлев В.Ф. О повышении роли арбитражных судов в сферах правопорядка и экономики / В.Ф. Яковлев // Хозяйство и право. – 2000. – № 3. – С. 3–12.
6. Рассакхатская Н.А. Проблемы специализации гражданско-процессуальной деятельности / Н.А. Рассакхатская // Проблемы доступности и эффективности правосудия в арбитражном и гражданском судопроизводстве : материалы Всероссийской научно-практической конференции (31 января – 1 февраля 2001 г.). – М., 2001. – С. 212–217. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.legist.ru/conf/_Rassakhatskaya.htm.
7. Губенок И.В. Эффективность правосудия как гарантия защиты нарушенного права (проблемы теории и практики) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / И.В. Губенок. – Нижний Новгород, 2007. – 211 с.
8. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / С.Ф. Демченко. – К., 2010. – 36 с.
9. Шакарян М.С. Проблемы доступности и эффективности правосудия в судах общей юрисдикции / М.С. Шакарян // Проблемы доступности и эффективности правосудия в арбитражном и гражданском судопроизводстве : материалы Всероссийской научно-практической конференции 31 января – 1 февраля 2001 г.). – М., 2001. – С. 61–69. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.legist.ru/conf/Shakaryan.htm>.
10. Викиут М.А. Обеспечение судами прав лиц, участвующих в гражданском деле, как одно из условий эффективности правосудия / М.А. Викиут // Проблемы доступности и эффективности правосудия в арбитражном и гражданском судопроизводстве : материалы Всероссийской научно-практической конференции (31 января – 1 февраля 2001 г.). – М., 2001. – С. 132–136. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.legist.ru/conf/_Vikut.htm.
11. Короед С.О. Судовий розгляд справ про адміністративні проступки : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.О. Короед. – К., 2009. – 277 с.
12. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998– . – Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.
13. Гражданский процесс : [учебник] / под ред. В.А. Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М. Чечота. – М. : Проспект, 1997. – 480 с.
14. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998– . – Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.

15. Малешин Д.Я. Методология гражданского процессуального права / Д.Я. Малешин. – М. : Статут, 2010. – 208 с.
16. Зипунникова Ю.Н. Системность гражданской процессуальной формы / Ю.Н. Зипунникова // Судебная защита прав и охраняемых законом интересов граждан и организаций : сборник статей Международной научно-практической конференции, посвященной памяти Р.Е. Гукасяна / отв. ред. Е.Г. Стрельцова. – М., 2009. – С. 64.
17. Малешин Д.Я. Методология гражданского процессуального права / Д.Я. Малешин. – М. : Статут, 2010. – 208 с.
18. Гражданский процесс: хрестоматия : [учебное пособие]. – 2-е изд., перераб. и доп. / под ред. проф. М.К. Треушникова. – М. : Городец, 2005. – 890 с.
19. Дегтярев С.Л. Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве: теоретико-прикладные проблемы / С.Л. Дегтярев. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 376 с.
20. Узелач А. Цели гражданского процесса / А. Узелач // Гражданский процесс в межкультурном диалоге: Евразийский контекст : Всемирная конференция Международной ассоциации процессуального права (18–21 сентября 2012 г., Москва, Россия) : сборник докладов / под ред. докт. юрид. наук. Д.Я. Малешина. – М. : Статут, 2012. – С. 143–144.
21. Решетникова И.В. Гражданское право и гражданский процесс в современной России / И.В. Решетникова, В.В. Янков. – М. : Норма, 1999. – 301 с.

МИНДАРЬОВА М. Ю.,
здобувач кафедри цивільного права № 2
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 347.457

ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ ОБЛІГАЦІЙ І ЙОГО СТАДІЇ

У статті аналізується узагальнення наукових підходів до розуміння категорії «цивільний оборот» у юридичній літературі. Досліджується природа цивільного обороту облігацій, пропонується його визначення та характеризуються його стадії. Розмежовується статичний і динамічний аспекти цивільного обороту облігацій.

Ключові слова: цінні папери, облігації, бонди, оборот, обіг, стадії.

В статье анализируется обобщение научных подходов к пониманию категории «гражданский оборот» в юридической литературе. Исследуется природа гражданского оборота облигаций, предлагается его определение и проводится характеристика его стадий. Разграничиваются статический и динамический аспекты оборота облигаций.

Ключевые слова: ценные бумаги, облигации, бонды, оборот, обращение, стадии.

The generalization of scientific approaches to understanding the category of “civil circulation” in legal literature is analyzed. Legal nature of civil circulation of bonds is researched, and the definition of such circulation is offered. It's characterized the stages of civil circulation of bonds. Static and dynamic aspects of bonds circulation are differentiated.

Key words: securities, bonds, circulation, handling, stages.

